

Конструювання досвіду за умов пандемії: контури нового прагматизму

Рудницька С.Ю.

Виклики пандемії актуалізували необхідність осмислення суттєвих тенденцій у масовій свідомості інформаційного суспільства. Коронавірус став катализатором процесів, які вже існували в соціумі певний час.

Першим з них є глобальна масовізація – перехід до нового типу суспільства, що має стандартизовані потреби і способи їх задоволення і постійно адаптується до стрімких змін у всіх сферах соціального життя. Другий – домінуюче становище засобів масової комунікації (ЗМК) у формуванні образу навколишньої соціальної дійсності. Як третій можна виділити зростання значення візуального компонента в сприйнятті світу сучасною людиною, активізацію образного мислення, що зумовлено можливостями мультимедійних технологій. Четвертим є тенденція стрімкої тотальної віртуалізації реальності, що стає специфічною формою конструювання соціальності.

Безумовно, кожна окрема країна і все людство в цілому ще дуже довго аналізуватиме досвід пандемії, вибудовуючи нові критерії прагматики. Проте, з нашої точки зору, провідним чинником, що, у цьому контексті, зумовлюватиме вектор психологічного майбутнього особистості, перспективної орієнтації її досвіду – це її індивідуальна значимість досвіду проживання пандемії, що викристалізовується шляхом інтерпретації, реінтерпретації, осмислення та переосмислення досвіду кризи, яка відбувається в епоху ілюзорного благополуччя.

У ситуації достатку та спокою люди в більшій мірі демонструють схильність до нераціональної, непрагматичної поведінки. Життя це «дозволяє». В «епоху корони», у ситуації виживання та життя за умов невизначеності, конструювання досвіду відзначається новим прагматизмом: простір вибору звужується, вибудовуються нові, або укріплюються і корегуються існуючі каркаси смислових систем особистості. Система координат, в якій має визначатися особистість, за умов пандемії та постпандемії, на нашу думку, складатиметься з декількох пар векторів.

Перша пара – це глобалізм і глокалізація. Безумовно, існують різні думки, яка з цих стратегій конструювання досвіду виявиться більш продуктивною: спрямованість на глобальне або локальне, прагнення до об'єднання чи відокремлення. На рівні пересічної людини ця антиномія передусім втілюється у виборі настановлень на індивідуалізм або на сімейні цінності. Останнім часом теза про «кризу традиційної сім'ї» гучно розповсюджувалася. Практика підтверджує значимість цієї тези як максими через очевидне зниження кількості функцій, які властиві виключно сім'ї, зростання уваги до проблеми домашнього насильства, кількості альтернативних форм шлюбу, розмиття батьківських ролей, зростання числа порносайтів тощо. Отже, у ситуації «моди на соціофобію» за умов принципово нового досвіду життя на карантині актуалізується проблема пріоритетів індивідуального самозабезпечення або виживання сім'ї як системи.

Ще одна пара векторів, що визначатимуть простір індивідуальних виборів у нових умовах – це конвеєр і крафт. Крафт – ручна робота (ексклюзив, індивідуальність, інаковість), конвеєр – штампування (масовість, однаковість, усереднення, знеособлення). За рахунок засилля конвеєра, цієї глобальної однаковості, цінність «Іншого» поступово зростатиме. Безумовно, ця дихотомія існувала і раніше, проте зараз розтяжка «конвеєр/крафт» стає домінуючою. Крафт в тренді. У сьогоднішній він отримує ще один важливий стимул, поштовх до розвитку і переоцінки цінностей – кожен має сам організувати свою безпечну сферу життя, сам допомогти собі та іншому. Сьогодні багато чого кожен має зробити сам.

У сучасному соціумі гостро постає потреба в особистостях, які здатні відповідати вимогам актуальної ситуації в суспільстві, зокрема здатні опанувати власну поведінку, формувати системи внутрішньої регуляції життєдіяльності, що зумовлює їхні прагнення до саморозвитку та самороектування. Особистість має взяти на себе відповідальність за власне життя, Європа прямим текстом декларує, що держави не можуть впоратися, потрібна допомога суспільства, потрібна самоорганізація громадян.

Так, надзвичайно важливим аспектом конструювання досвіду стає проблематизація традиційних підстав стратифікації на тлі нових критеріїв успішності особистості. Пандемія посилює акцент на здатність особистості до ініціативи, цілепокладання, самоорганізації, відповідальності, особистісної автономії, толерантності до невизначеності, стресостійкості, здатності до надситуативної активності тощо. І в тій чи іншій мірі пандемія і антивірусний локдаун сприяють закріпленню цих нових критеріїв оцінки життєздійснень особистості.

Узагальнюючи вищезазначене, маємо зауважити, що звичайно, існує безліч інших полюсів і точок біфуркації: діалог або протистояння, довіра чи конфронтація тощо. Проте досвід існування за умов невизначеності та вимушених обмежень у нашому повсякденні має призвести до необхідності пошуку відповідей на запитання: «А що насправді для нас є важливим у нашому житті?».